

Téma č. 2: Hudba na prelome 19. a 20. storočia s dôrazom na tristanovskú generáciu

Charakteristika hudobného života v Európe

- Hudobný život prebiehal v niekoľkých umeleckých prúdoch.
- V inštrumentálnej hudbe sa vykryštalizovali silné skladateľské osobnosti:
 1. **Tristanovská generácia:** vychádzajúca z novoromantickej orientácie.
 2. **Impresionisti a expresionisti:** prinášajú nový estetický pohľad.
- **Veristická opera:** kapitola talianskej opery, ktorú predstavujú G. Puccini, R. Leoncavallo a P. Mascagni (lokálna, uzavrela sa v rámci Talianska).

Tristanovská generácia

- **Hlavní predstavitelia:** Richard Strauss, Gustáv Mahler.
- **Charakteristické znaky:**
 - Veľké obsadenie symfonického orchestra.
 - **Harmónia:** časté alterované akordy, chromatické postupy, bohaté melódie.
 - Dominuje tonálny priebeh.
 - Diela majú často **programový charakter**.

Richard Strauss (1864 – 1949)

- **Pôsobenie:** Okrem komponovania sa venoval aj dirigovaniu (Mníchov, Weimar, Berlín, Viedeň). Už počas prvej dekády 20. storočia sa jeho diela hrali po celej Európe.
- **Umelecké východiská:**
 - V opernej tvorbe vychádza z Richarda Wagnera a jeho reformy.
 - V inštrumentálnych skladbách nadväzuje na tradíciu Franza Liszta.
 - Inštrumentálna hudba je takmer výhradne **programová** (symfonické básne).
- **Prínos:** Rozšíril symfonický orchester do obrovských rozmerov; jeho diela sa vyznačujú výraznou virtuóznou zvučnosťou.
- **Oblúbené nástroje:** violončelo, lesné rohy.

Tvorba

1. **Symfonické básne:**
 - *S literárnym námetom:* Don Juan, Don Quijote, Macbeth, Till Eulenspiegel, Tak povedal Zarathustra.
 - *S autobiografickým námetom:* Smrť a vykúpenie, Život hrdinu.
2. **Programové symfónie:** Alpská symfónia, Symfónia domestica.

3. **Hudobné drámy (opery):** Salome, Elektra, Gavalier s ružou.

Gustáv Mahler (1860 – 1911)

- **Štúdium:** Študoval vo Viedni u Antona Brucknera.
- **Kariéra:** Spočiatku nebol ako skladateľ úspešný, preto sa sústredil na dráhu dirigenta. Pôsobil ako šéf opery v Budapešti, Hamburgu, Viedni a v Metropolitnej opere v New Yorku.
- **Charakter tvorby:**
 - Typický smútok a hlboký etický a filozofický názor o postavení človeka vo svete.
 - Časté striedanie nálad (melanchólia vs. nespútaná radosť, ktorá sa mení na „radosť cez slzy“).
 - Precitlivenosť a citovosť.
- **Hudobná reč:** Patrí do 20. storočia, no je v nej cítiť odkaz hudobného romantizmu (hlavne C. M. von Webera a R. Wagnera).

Tvorba

1. **Piesňové cykly (symfonické piesne):**
 - Piesne potulného tovariša (vplyv v 1. symfónii).
 - Chlapcov zázračný roh (vplyv v 2. – 4. symfónii).
 - Piesne o mŕtvych deťoch (vplyv v 5. – 7. symfónii).
 - Pieseň o zemi (námet na staročínsku poéziu).
2. **Symfónie (celkovo 9):**
 - Jadro tvorby tvoria rozsiahle symfónie (často trvajú aj 60 minút).
 - Počet častí kolíše; sú motivicky aj náladovo prepojené s piesňovými cyklami.
 - **Inštrumentálne:** 1., 5., 6., 7., 9.
 - **Vokálno-inštrumentálne:** 2., 3., 4., 8.

Významné symfónie

- **1. symfónia:** pripomína Beethovenovu Pastorálnu symfóniu.
- **6. symfónia:** má tragický nádych, vyjadruje hlboké zúfalstvo.
- **8. symfónia Es dur („Symfónia tisícov“):**
 - Koncipovaná ako dvojčastová kantáta.
 - **Obsadenie:** 8 sólistov, 2 miešané zbory, chlapčenský zbor, 50 sláčikov, 40 dychových nástrojov, 5 hárf, organ, celesta a posilnená skupina bicích.